



በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ.መ.ቁ 235209

ጥቅምት 07 ቀን 2016 ዓ.ም

ዳኞች፡- እትመት አሠፋ

ደጀኔ አያንሳ

ብርቅነሽ እሱባለው

ሐብታሙ እርቅ ይሁን

ብርሃኑ መንግስቱ

አመልካቾች፡- 1. ሰዓዳ መሀመድ ይመር

2. ሃሊማ መሀመድ ይመር

3. አልማዝ መሀመድ ይመር

4. ኑረዲን መሀመድ ይመር



----- ጠበቃ ይህነው ደሴ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የአልብኮ ወረዳ መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽ/ቤት----- አልቀረቡም

መዝገቡ ለምርመራ የተቀጠረ ነው። በዚህ አግባብ መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው ሊቀርብ የቻለው አመልካቾች መስከረም 27 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ በአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የአልብኮ ወረዳ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 0119502 ግንቦት 29 ቀን 2014 ዓ.ም አመልካቾች ያቀረቡት ክስ በካሳ አጣሪ ኮሚቴ ያልታየ በመሆኑ ቅድሚያ ሊቀርብ የሚገባው ለተቋሙ አስተዳደራዊ ውሳኔ እንዲያገኝ እንጂ መደበኛ ፍርድ ቤት ሊቀርብ አይገባም በማለት የሰጠው ብይን፤ ይህንኑ ብይን በማጽናት በየደረጃው ያሉ የክልሉ ፍርድ ቤቶች የሰጡት ትዕዛዝ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለት አቤቱታ በማቅረባቸው ነው።

ጉዳዩ የገጠር መሬት ክርክር የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት አልብኮ ወረዳ ፍርድ ቤት ነው። በስር ፍርድ ቤት በተደረገው ክርክር የአሁን አመልካቾች ከሳሾች፤ የአሁን ተጠሪ ደግሞ ተከላሽ በመሆን ተከራክረዋል። አመልካቾች በስር ፍርድ ቤት ያቀረቡት ክስ ይዘት በአጭሩ፡- በአልብኮ ወረዳ 05 ቀበሌ ልዩ ቦታ አባዋሪሆን በተባለ ስፍራ የሚገኝ እና አዋሳኝ በክሱ የተገለጸ ስፋቱ 961.59 ካ.ሜ የሆነ መሬት ከሚች አባታችን አቶ መሐመድ ይመር በውርስ አግኝተናል፤ ተጠሪ በሕግ የተደነገጉትን ለሕዝብ ጥቅም ሲባል የገጠር መሬት የሚለቀቅበትን ሥርዓት ሳይከተል እና ትክ ቦታ ሳይሰጠን ይዞታውን ለግለሰቦች ቤት መስርያ ሰጥቷል፤ ስለሆነም ይዞታውን እንዲያስረክብን እና ይዞታው ግንባታ ያልተፈጸመበት በመሆኑ በአመልካቾች እጅ እንዳለ ተቆጥሮ መብታችን እንዲከበር ይወሰንልን በማለት ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው።

ተጠሪ በሰጠው መልስ ለሕዝብ ጥቅም የሚለቀቅ ይዞታ አስመልክቶ በካሳ እና ተመን አከፋፈል ቅሬታ ካለ ጉዳዩን ማየት ያለበት ከፍተኛ ፍርድ ቤት እንጂ የወረዳው ፍርድ ቤት አይደለም፤ አመልካቾች ያቀረቡት ክስ አስተዳደራዊ መፍትሔ ከሚሰጠው በቀር በመደበኛ ፍርድ ቤት የሚታይ አይደለም፤ ክስ የቀረበበት ይዞታ ለሕዝብ ጥቅም የተወሰደው መመሪያ ቁጥር 7/2010 ስራ ላይ ከመዋሉ በፊት ስለሆነ በወቅቱ በነበረው ሕግ የሚስተናገድ ይሆናል፤ በወቅቱ በነበረው አዋጅ ቁጥር 133/1998 እና ደንብ ቁጥር 51/1999 አንቀጽ 29/3 ላይ በግልጽ እንደተቀመጠው ተቃውሞ ያለ እንደሆነ ባለስልጣን መስሪያ ቤቱ ውሳኔ የሚሰጥበት ነው፤ ጉዳዩንም ወደ መደበኛ ፍርድ ቤት ማምጣት አይፈቀደም በማለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አቅርቧል።

ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድም አመልካቾች ያቀረቡትን ክስ የማየት የስረ ነገር ስልጣን ፍርድ ቤቱ አለው ወይስ የለውም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምሮ 961.59 ካ.ሜ የሆነውን የአመልካቾች ወላጆች ይዞታ ለልማት ተገሽ የሆነ ይዞታ መሆኑ ጽ/ቤቱ አሳውቆ የካሳ ስሌት ተሰርቶ ገንዘቡ ተቀማጭ ተደርጓል፤ የካሳ ስሌቱ የተሰራውም ሆነ መሬቱ ለሕዝብ ጥቅም ሲባል የተወሰደው በ2010 ዓ.ም ነው፤ በቀድሞ አዋጅ እና በደንብ ቁጥር 51/1999 አንቀጽ 29 እና 33/5 እንዲሁም በመመሪያ ቁጥር 7/2010 አንቀጽ 36/9 መሠረት መሬቱ ለሕዝብ አገልግሎት የተለቀቀ እንደሆነ በቅድሚያ ተመጣጣኝ የንብረት ካሳ በወቅቱ የገበያ ዋጋ ግምት እንዲከል በማድረግ ባለይዞታው መሬቱን እንዲለቅ ሊወሰን ይችላል፤ አመልካቾች በካሳ ተመን እና አከፋፈል ላይ ቅሬታ ያላቸው እንደሆነ በካሳ ቅሬታ አጣሪ ኮሚቴ ሊቀርብ ይገባል፤ በተሰጠው ውሳኔ ቅር የተሰኘ አካል ይግባኙን ለከፍተኛው ፍርድ ቤት ማቅረብ ይችላል፤ አመልካቾች ያቀረቡት ክስ በካሳ አጣሪ ኮሚቴ ያልታየ በመሆኑ ቅድሚያ ሊቀርብ የሚገባው ለተቋሙ አስተዳደራዊ ውሳኔ እንዲያገኝ እንጂ መደበኛ ፍርድ ቤት ሊቀርብ አይገባም በማለት የአመልካቾችን ክስ በብይን ውድቅ አድርጎታል። ይህም ብይን በየደረጃው ባሉ የክልሉ ፍርድ ቤቶች ጸንቷል።

አመልካቾች መስከረም 27 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ ይህን ውሳኔ በመቃወም የቀረበ ሲሆን ይዘቱም፡- አመልካቾች ክስ ያቀረብን በውርስ ያገኘውን ይዞታ ቅድሚያ ትክ ቦታ ሳይሰጠን ተጠሪ ስልጣኑን ተጠቅሞ ይዞታውን እንድንለቅ የሚያደርገው ጥረት ተገቢ ስላልሆነ በሕጉ አግባብ መብታችን

እንዲከበርልን ነው፤ የስር ፍርድ ቤት የአመልካቾች ጥያቄ የካሳ መጠን ቅሬታ እንደሆነ በመቁጠር ጉዳዩ በፍርድ ቤት ሊታይ የሚገባው አስተዳደራዊ ውሳኔ ከተሰጠበት በኋላ ነው ማለቱ አግባብ አይደለም፤ አመልካቾች ቅሬታችንን ለአስተዳደር አካላት እንድናቀርብ የሚያስገድደን ሕግ ባይኖርም ለቀበሌው አስተዳደር ቅሬታችንን አቅርቦን ምላሽ አላገኘንም፤ አመልካቾች በሕጋዊ መንገድ የያዘነውን ይዘታ ከሕግ ውጪ ልቀቁ ስንባል ለመደበኛ ፍርድ ቤት አቤቱታ የማቅረብ መብት አለን፤ የስር ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን ለማየት የሚያስችል የስረ ነገር ስልጣን የለኝም በማለት የሰጠው ብይን ሕገመንግስታዊ የሆነ ፍትህ የማግኘት መብታችንን የሚጸረር እና መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል የሚል ነው።

የሰበር አጣሪው ችሎት የአመልካቾችን የሰበር አቤቱታ መርምሮ አመልካቾች ከሚች ወላጅ አባታችን በውርስ ያገኘው የገጠር መሬት ለሕዝብ ጥቅም ተብሎ ሲወሰድብን ካሳ እና ምትክ ቦታ ሳይሰጠን መቅረቱ በገጠር መሬት ላይ ያለንን የመጠቀም መብት አጥተናል ብለው ያቀረቡትን የዳኝነት ጥያቄ ለማየት የሚያስችል የሥረ ነገር ሥልጣን የለኝም በሚል በስር ፍርድ ቤት የመወሰኑን አግባብነት የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ.መ.ቁ 217195 ከሰጠው ውሳኔ ጋር በማገናዘብ መመርመር ያለበት ሆኖ ተገኝቷል የሚል ማስቀረቢያ ጭብጥ በመያዝ ተጠሪ መልስ እንዲሰጥበት ተደርጎ ጉዳዩ ለዚህ ችሎት ቀርቧል።

ተጠሪ የካቲት 24 ቀን 2015 ዓ.ም የሰጠው መልስ ይዘት በአጭሩ፡- አመልካች ክስ አቅርበው የነበረው በመመርያ ቁጥር 7/2010 መሰረት ሲሆን ተጠሪ ግን ምሪት የሰራው በመመርያ ቁጥር 8/2005 መሰረት ነው፤ ተጠሪ በወቅቱ ምሪት ሲሰራ አመልካቾች የወራሽነት ማረጋገጫ አቅርበው ስላልነበር ተጠሪ ያሳጣቸው መብት የለም፤ ተጠሪ ለአመልካቾች እናት የካሳ ስሌት እንዲወስዱ አሳውቆ ነበር፤ ሕጉ በሚያዘው መሰረትም አመልካቾች ቅሬታቸውን ለካሳ አጣሪ ኮሚቴ ሊያቀርቡ ይገባ ነበር፤ በኮሚቴው ውሳኔ ቅር ከተሰኙ አቤቱታው ሊቀርብ የሚገባው ለወረዳ ፍርድ ቤት ሳይሆን ለከፍተኛ ፍርድ ቤት ነው፤ ስለሆነም የስር ፍርድ ቤት የአመልካቾችን ክስ ውድቅ በማድረግ የሰጠው ብይን ተገቢ ስለሆነ ሊጸና ይገባል የሚል ነው።

አመልካች በሰጡት የመልስ መልስ ያቀረቡትን አቤቱታ በማጠናከር ተከራክረዋል።

የግራ ቀኙ ክርክር እና በየደረጃው ባሉ ፍ/ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ ባጭሩ ከላይ የተገለጸው ነው። ይህ ችሎትም በሰበር አጣሪ ችሎት ሊጣራ ይገባዋል ተብሎ የተያዘውን ነጥብ ከግራ ቀኙ ክርክር፤ ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ሕጎች ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምሮታል።

በመሠረቱ የዳኝነት ሥልጣን የፍርድ ቤቶች ብቻ ስለመሆኑ እና ማናቸውም በፍርድ ቤት ታይተው ሊወሰኑ በሚችሉ ጉዳዮች ላይ ፍርድ ቤቶች ተፈጥሯዊ ሥልጣን ያላቸው ስለመሆኑ፤ ማንኛውም ሰው በፍርድ ሊወሰን የሚገባውን ጉዳይ ለፍርድ ቤት ወይም በሕግ የዳኝነት ስልጣን ለተሰጠው ሌላ አካል የማቅረብ እና የማስወሰን መብት እንዳለው ከኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገመንግስት አንቀጽ 79(1) እና 37 መገንዘብ ይቻላል።

በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕጉ አንቀጽ 4 ላይ በግልጽ እንደተመለከተውም በቀጥታ ወይም በግልጽ ካልታገዱ በቀር የፍትሐብሔር ጉዳዮችን ተቀብሎ የማየት ስልጣን የፍርድ ቤቶች ነው።

የኢ.ፌ.ዲ.ሪፕብሊክ ሕገ መንግስት አንቀጽ 40(1)እና(7) ድንጋጌዎችም ማንኛውም የኢትዮጵያ ዜጋ የግል ንብረት ባለቤት መሆን የተከበረለት/ላት መሆኑን፤ በጉልበቱ፤ ወይም በገንዘቡ በመሬቱ ላይ ለሚገነባው ቋሚ ንብረት ወይም ለሚያደርገው ቋሚ መሻሻል ሙሉ መብት እንዳለው፤ ይህ መብትም የመሸጥ፤ የመለወጥ፤ የማውረስ፤ የመሬት ተጠቃሚነቱ ሲቋረጥ ንብረቱን የማንሳት፤ ባለቤትነቱን የማዛወር ወይም የካሳ ክፍያ የመጠየቅ መብትን የሚያካትት እና ዝርዝር አፈጻጸሙም በሕግ የሚወሰን መሆኑን ይደነግጋሉ። የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ስምንት ደግሞ የግል ንብረት ባለቤትነት መብት እንደተጠበቀ ሆኖ፤ መንግስት ለሕዝብ ጥቅም አስፋላጊ ሆኖ ሲያገኘው ተመጣጣኝ ካሳ በቅድሚያ በመክፈል የግል ንብረትን ለመውሰድ እንደሚችል ይደነግጋል።

ሕገ-መንግሥቱን ተከትለው የወጡት ለሕዝብ ጥቅም ሲባል የመሬት ይዞታ የሚለቀቅበትን እና የንብረት ካሣ የሚከፈልበትን ሁኔታ ለመወሰን የወጣው አዋጅ ቁጥር 455/ 1997 እና የከተማን ቦታ በሊዝ ስለመያዝ የወጣው አዋጅ ቁጥር 721/2004 ድንጋጌዎችም የግል ንብረት ባለቤትነት መብት እንደተጠበቀ ሆኖ፤ መንግስት ለሕዝብ ጥቅም አስፋላጊ ሆኖ ሲያገኘው ተመጣጣኝ ካሳ በቅድሚያ በመክፈል የግል ንብረትን ለመውሰድ እንደሚችል በተመሳሳይ ሁኔታ ይደነግጋሉ።

የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የገጠር መሬት አስተዳዳሪ እና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር 252/2009 አንቀጽ 52/2 ድንጋጌ ይዘት በግልጽ መገንዘብ እንደሚቻለው የወረዳው ፍርድ ቤት በገጠር መሬት ይዞታ እና የመጠቀም መብት ላይ የሚፈጠሩ አለመግባባቶችን እና የሚነሱ ክርክሮችን ተቀብሎ የማየት የስረ ነገር ስልጣን አለው።

በያዝነው ጉዳይ አመልካቾች በስር ፍርድ ቤት ካቀረቡት የክስ አቤቱታ ይዘት መገንዘብ እንደቻለው የአመልካቾች የዳኝነት ጥያቄ ከሚች አባታችን በውርስ ያገኘው መሬት ለሕዝብ ጥቅም ተብሎ ሲወሰድ ሕጋዊ ሥርዓቱን ሳይከተል በመሆኑ ተጠሪ ይዞታውን ሊያስረክብን ይገባል የሚል ነው። ይህም የዳኝነት ጥያቄአቸው የንብረት መብትን ከማስከበር እና አላግባብ ተወስዷል የተባለ ይዞታን ከማስመለስ ጋር የተገናኘ ነው። ስለሆነም የወረዳው ፍርድ ቤት አመልካቾች ያቀረቡትን ክስ ተቀብሎ የመወሰን የስረ ነገር ሥልጣን አለው። የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትም በሰ.መ.ቁ 217195 ግንቦት 30 ቀን 2014 ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ (በቅጽ ባልታተመ) በዚህ ረገድ አስገዳጅ የሆነ የሕግ ትርጉም ሰጥቶበታል። በመሆኑም ጉዳዩ የቀረበለት የወረዳው ፍርድ ቤት የአመልካቾችን ክስ ተቀብሎ የማየት የሥረ ነገር ስልጣን እያለው ጉዳዩ ቅድሚያ ሊቀርብ የሚገባው አስተዳደራዊ ውሳኔ እንዲያገኝ ለተቋሙ እንጂ መደበኛ ፍርድ ቤት ሊቀርብ አይገባም በማለት የአመልካቾችን ክስ በብይን ውድቅ በማድረግ ውሳኔ መስጠቱ፤ በየደረጃው ያሉ

የክልሉ ፍርድ ቤቶችም ይህንኑ ሳያርሙ መቅረታቸው መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተነዋል። ስለሆነም የወረዳው ፍርድ ቤት ግራቀኙ በፍሬነገሩ ላይ ያቀረቡትን ክርክር በሥነ ሥርዓት ሕገ መሠረት መርቶ እና አጣርቶ ተገቢ የሆነውን ሕጋዊ ውሳኔ እንዲሰጥበት ማድረግ ተገቢ ሆኖ አግኝተነዋል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ውሳኔ

1. በአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የአልብኮ ወረዳ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 0119502 ግንቦት 29 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ብይን፤ ይህንኑ ብይን በማጽናት የደቡብ ወሎ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 55338 ሠኔ 06 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ፤ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 0335660 ሐምሌ 05 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1 መሠረት ተሸሯል።
2. ከላይ በፍርድ ሐተታው ላይ በተገለጸው ምክንያት የአብልኮ ወረዳ ፍርድ ቤት አመልካቾች ያቀረቡትን ክስ ተቀብሎ ለማስተናገድ የሚያስችል የሥረ ነገር ሥልጣን አለው በማለት ወስነናል።
3. የአብልኮ ወረዳ ፍርድ ቤት በብይን የዘጋውን መዝገብ በማንቀሳቀስ ከላይ በፍርድ ሐተታው ላይ በተገለጸው መንገድ ክርክሩን መርቶ ተገቢውን ሕጋዊ ውሳኔ እንዲወስን በማለት በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 15/2015 አንቀጽ 9(2) መሠረት ጉዳዩ ተመልሶለታል።
4. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪ ግራቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ።
 - መዝገቡ ውሳኔ ስላገኘ ተዘግቷል። ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ማ/ተ